

Natuurlijke bosverjonging op moeilijke plekken; een kwestie van lange adem?

— Anne Oosterbaan, Cees van den Berg en Rein de Waal, Alterra

Bodem, humus en vegetatie

Vrijwel alle onderzoekslocaties vallen onder de categorie podzolgronden. Het merendeel bestaat uit moderpodzolgronden die langzaam verder verzuren en zich ontwikkelen tot humuspodzolen. Deze gronden kenmerken zich door een lage pH. Op deze bodems is de strooiselvertering vertraagd en treedt weinig menging van humus met de minerale bovengrond op. De zo ontstane dikke, slecht verteerde strooisellaag leidt tot bevoordeling van bochtige smele, waardoor kieming en vestiging van zaailingen wordt bemoeilijkt.

Na verloop van tijd kan de humusomzetting beter worden waardoor ook de dominantie van bochtige smele vermindert. De overlevingsomstandigheden voor de zaailingen worden dan ook beter. Er blijkt een duidelijk verband te zijn tussen het voorkomen van een dichte kruidlaag, in het bijzonder van bochtige smele, en de vestiging van kiemplanten. Hoe groter de bedekking, hoe kleiner het gemiddelde aantal zaailingen.

De compactie van de onderliggende laag kan ook de vestiging en ontwikkeling van zaailingen nadelig beïnvloeden.

Anne Oosterbaan

Dichte vegetatie van bochtige smele

Bossen worden tegenwoordig hoofdzakelijk verjongd door gebruik te maken van natuurlijke bezaaiing. Bosbeheerders krijgen langzamerhand steeds meer ervaring met deze manier van werken. In het algemeen is redelijk bekend welke factoren van belang zijn voor het slagen of ontbreken van verjonging: licht (gatgrootte), bodem (type en opbouw), vegetatie (samenstelling en

bedekking) en wilddruk. Maatregelen als lichting, grondbewerking en bescherming tegen wild kunnen in de regel dan ook voor voldoende verjonging zorgen. Toch komt het voor dat natuurlijke verjonging ontbreekt, zonder dat er een directe oorzaak is aan te wijzen. In een verkennend onderzoek keek Alterra wat hier aan de hand kan zijn.

Houtprijzen

Beste Redactie,

In het decembernummer 2006 van het Vakblad heeft u uitgebreid aandacht besteed aan de torenhoge houtprijzen door allerlei mensen uit het vak aan het woord te laten. Het was erg interessant om te lezen, maar wij misten toch een beetje een algemene analyse en een vooruitblik naar de toekomst. Zoals ook uit de interviews blijkt, is er geen eenduidige reden voor de snelle stijging van de houtprijzen.

In het kort komt het er op neer dat in grote delen van de wereld de vraag stijgt, met uitzondering van Noord-Amerika, waar de bouw stagneert. Het verbruik in Europa stijgt licht. De gevolgen van de vraag naar biomassa voor energieopwekking begint toch langzaam voelbaar te worden en zal naar verwachting tot een structureel stijgende vraag lijden. Het gaat hierbij nu nog veelal om restproducten, maar het percentage boshout zal met het 'opraken' van goedkopere grondstoffen stijgen. In zich snel ontwikkelende grote landen als China, India en Brazilië groeit de vraag onstuimig, waarschijnlijk ook op lange termijn. Heel illustratief voor de grote vraag uit deze landen is dat Nederland sinds het wegvallen van de IJzeren muur zijn hout steeds verder naar het oosten ging kopen, maar nu worden we langzaam maar zeker weer teruggedrongen, doordat de Chinezen westwaarts trekken om in hun houtbehoefte te voorzien. Het brongebied voor onze houtvoorziening wordt hiermee kleiner.

Mondiaal bekeken begint er zich een tendens af te tekenen dat de grenzen aan de groei bereikt zijn. In Rusland staat weliswaar nog een enorm potentieel, maar de oogstkosten nemen sterk toe naarmate afgelegen gebieden geëxploiteerd moeten gaan worden en rooibouw wordt gelukkig in toenemende mate aangepakt. Ook in tropische landen wordt nu serieus gewerkt aan het tegengaan van illegale oogst en het stimuleren van duurzaam bosbeheer. De gevolgen hiervan beginnen merkbaar te worden: het aanbod neemt af.

De Europese houtvoorraad neemt snel toe, maar de noodzaak en wens om het er uit te halen is simpelweg verdwenen. In de voormalige Oost-Europese landen neemt het bosareaal snel toe als gevolg van verbossing van landbouwgronden, maar ook in deze landen wordt slechts een klein deel van de bijgroei geoogst. De afgelopen jaren is het houtaanbod kunstmatig verhoogd door de zware stormen die het Europese bos hebben geteisterd, maar dit hout begint op te raken en we zijn dus weer volledig afhankelijk van de 'normale' houtoogst. De storm van januari 2007 heeft weer aardig wat hout tegen de vlakte gewerkt, maar dit zal hooguit een tijdelijk dempend effect hebben op de houtprijzen.

Al in de jaren zestig werd gewaarschuwd voor een dreigend houttekort. Dat was toen een beetje voorbarig, maar als de mondiale consumptie zo sterk blijft groeien zal dit zeker gaan ontstaan als er geen actie wordt ondernomen. Uiteraard zal er niet van de ene op de andere dag een gebrek zijn aan hout, maar de eerste tekenen lijken nu toch echt zichtbaar. De stijgende houtprijzen komen dus niet uit de lucht vallen; er zijn duidelijk aanwijsbare redenen voor. De houtmarkt begint steeds meer overeenkomsten te vertonen met de oliemarkt, die ook een schaarstemarkt is. We sluiten we niet uit dat een klein deel van de stijging gebaseerd is op (onterechte) angst voor tekorten. Als dit het geval is, zal dit waarschijnlijk nog dit jaar tot een lichte prijscorrectie leiden, maar de prijsstijging is naar onze verwachting voor het grootste deel structureel.

Patrick Jansen en Mark Vonk, Stichting Probos

Het is overdreven te zeggen dat er enorme problemen zijn met natuurlijke verjonging, maar drie van de achttien beheerders die we benaderden, gaven aan dat er plekken zijn waar het niet lukt. Om te onderzoeken waar hem dat nou in zit, bezochten we elf van dit soort locaties, vooral gelegen op de hoge gronden van de Veluwe. Daarbij vroegen we ons steeds drie dingen af. Is er zaad beschikbaar, kunnen de zaden kiemen en kunnen de zaailingen zich vestigen, overleven en groeien?

Uit het onderzoek bleek dat het ontbreken van zaadbronnen geen directe oorzaak kan zijn voor het ontbreken van verjonging. Op alle locaties komen binnen 100 meter drie of meer boomsoorten voor waarvan zaad verwacht kan worden, vooral grove den en ruwe berk. Ook kieming lijkt geen belemmering te zijn voor natuurlijke verjonging, zo blijkt uit een voldoende aanwezigheid van zaailingen van 0 tot 1 jaar op de verjongingsplek en onder de moederopstand.

Op enkele van de onderzochte plekken is uit de aangetroffen wildschade aannemelijk dat de wilddruk een belangrijke oorzaak is voor het falen van natuurlijke verjonging. Toch zijn er ook plekken waar de wilddruk niet hoog is, en waar desondanks de verjonging moeilijk wil. Hier moet dan een andere factor een hoofdrol spelen.

Dikke, zure humus

Op plekken met een lage wilddruk ligt de oorzaak van het ontbreken van natuurlijke verjonging waarschijnlijk vooral in de dikke, compacte, zure, onverteerde humuslagen in de bovengrond (zie kader). Deze lagen veroorzaken mede dichte vegetaties van voornamelijk bochtige smele. Op armere podzolen (eiken-berken type) kan men de verjonging daarom stimuleren met grondbewerking, door de strooisellaag te verwijderen. Op rijkere, lemiger podzolen (eiken-beuken types) kan grondbewerking juist ongunstig uitpakken. Er kan dan zo snel een dichte grasmat ontstaan dat er een vervilte humuslaag ontstaat, waardoor zaden nauwelijks meer kunnen kiemen.

Het is overigens de vraag of de structuur van de bovengrond na lichting niet vanzelf gunstiger wordt, doordat er meer vertering en vermenigving van strooisel en humus op gaat treden. Dit betekent dat zaden na verloop van tijd sowieso makkelijker kunnen kiemen. Met andere woorden: soms is er gewoon wat meer geduld nodig met bosverjonging. ♦